

ДЕБАТИ ЯК МЕТОД СТИМУЛЮВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Європейські тенденції гармонізації вищої освіти, участь України в Болонському процесі, реформування системи освіти в Україні потребують принципово іншого підходу до викладання дисципліни “Іноземна мова” у вищих навчальних закладах. У цьому контексті перед викладачами вищої школи постає питання про необхідність гармонійного поєднання традиційних методів навчання з новими педагогічними технологіями, зокрема з тими, що стимулюють мовленнєву діяльність студентів.

У педагогічній практиці за останні роки набули великої популярності активні методи навчання, тобто такі, що спонукають студента й викладача до інтерактивної суб’єкт-суб’єктної взаємодії. Є. Литвиненко та В. Рибальський визначають такі методи активного навчання: ділова гра, аналіз конкретних ситуацій, активне програмоване навчання, ігрове проектування, стажування й проблемна лекція [2, с. 4].

Опису інтерактивних технологій, їх можливостей у стимулюванні спілкування суб’єктів навчально-виховного процесу присвятили дослідження В. Євдокимов, Л. Корнєєва, В. Мартинюк [1], О. Пошетун [3], Г. Селевко, О. Січкарук, Н. Суворова та ін.

У сучасному розумінні для інтерактивного навчання характерні такі риси: подвійний характер; спільна діяльність викладача та студентів; спеціальна організація й різноманітність форм роботи; цілісність і єдність навчального процесу; мотивація та зв’язок з реальним життям; виховання й розвиток особистості студентів одночасно з процесом засвоєння знань. Поняття “інтерактивне навчання” увійшло до дидактичної термінології для опису сутності та структури нового типу педагогічної навчально-пізнавальної діяльності. Інтерактивна технологія передбачає в діяльності педагога якісну перебудову, необхідність якої зумовлена встановленням нового типу суб’єкт-суб’єктних відносин у колективі та поза його межами.

Використання інтерактивних методів на заняттях з іноземної мови забезпечує розвиток творчих здібностей студентів, стимулює активність та винахідливість. До них можна зарахувати такі: “мозковий штурм”, метод проєктів, рольові та ділові ігри, дискусії, дебати, круглі столи, метод “мереживна пилка”, “кейс-метод”, “акваріум”, “мозаїка” тощо. Деякі із цих методів є звичними для українських навчальних закладів, але технологія дебатів ще викликає жвавий інтерес та застосовується на заняттях з іноземної мови не досить часто. Тому є потреба зупинитися на ній детальніше.

Мета статті – розкрити сутність дебатів як інтерактивного методу навчання, їх стилі, методика роботи та теоретичне обґрунтування доцільності їх використання на заняттях з іноземної мови у ВНЗ.

Слово “дебати” прийшло до нас із Франції, і воно означає “словесний двобій”. Люди почали сперечатися тоді, коли навчилися не погоджуватися один з одним. Дебати беруть початок зі Стародавньої Греції, де суперечки були важливим елементом демократії. В Афінах громадяни сперечалися стосовно переваг і недоліків запропонованих законів; учні вчилися дискутувати, аналізуючи

проблеми з різних поглядів, з метою їх кращого розуміння. У середні віки в Європі, у системі освіти існували курси ораторського мистецтва та дебатів. На початку історії США дебати почали застосовувати в університетах. Під час президентських виборів 1960 р. перші телевізійні дебати між Джоном Кеннеді та Річардом Ніксоном знову привернули увагу до цього виду діяльності. Однак як вид молодіжної діяльності дебати виникли вперше в США в 1930-х рр. На сьогодні їх широко використовують у школах та університетах Західної Європи, США, Японії й Південно-Східної Азії. У 1993 р. Інститутом “Відкрите суспільство” засновано Міжнародну програму “Дебати” імені Карла Поппера, а в 1999 р. – Міжнародну освітню асоціацію “Дебати”, до якої входять 26 країн. До Росії та України “Дебати” прийшли в 1994 р.

Нижче подано три типи дебатів, які практикуються в Сполучених Штатах – всі ці типи легко адаптуються для міжнародних змагань, а їх елементи доцільно використовувати на заняттях з іноземної мови.

Дебати Лінкольна – Дугласа. Цей тип був змодельований за принципом відомих дебатів між Авраамом Лінкольном і Стівеном Дугласом. Це дебати “про цінність”. Учасники дебатів сперечаються з приводу базових принципів “за” або “проти”, тобто вони не обговорюють практичний аспект своєї позиції. Наприклад, учасник, що виступає за те, що “уряд повинен піклуватися про потреби бідних”, не повинен доводити ефективність тих чи інших урядових програм. Його мета – довести, що уряд повинен створювати ті або інші програми. Загалом дебати Лінкольна – Дугласа ґрунтуються на “ідеях та цінностях”, від яких залежать політичні, економічні, соціальні, моральні й естетичні позиції, яких ми дотримуємося.

Політичні дебати. На політичних дебатах розглядається практичне застосування конкретної позиції. (“Уряд повинен заборонити будь-яку рекламу тютюну”, “Імміграція повинна бути рішуче скорочена”). Команда, що підтримує цю пропозицію, пропонує особливий план для досягнення мети, зазначеної в темі, і доводить, що він набагато ефективніший, ніж інші. Наприклад, команда “за” може запропонувати якусь конкретну програму зміни певної соціальної політики. У команди “проти” є кілька можливостей відповіді: вони можуть заявити, що зміни небажані, тобто що збереження статусу-кво цілком можливо щодо цієї проблеми; можуть стверджувати, що запропонований план – поганий і продемонструвати, що його недоліки переважають позитивні риси; команда “проти” може запропонувати кращий план для вирішення проблеми.

Якщо переконання в дебатах Лінкольна – Дугласа мають філософський і літературний характер, то в політичних дебатах вони базуються на практичних і статистичних даних.

Парламентські дебати. Парламентські дебати побудовані за принципом дебатів у Британському парламенті. Одна команда представляє уряд, а інша – лояльну опозицію. Спікер палати керує ходом дії і є суддею. Всі учасники дебатів повинні звертатися до нього або неї: “пан спікер” або “пані спікер”. Кожна команда складається з двох учасників. Урядова команда складається із Прем’єр-міністра й члена уряду. Команда опозиції складається з лідера опозиції й одного її члена. Перший обов’язок урядової команди – визначити ті терміни, які вживаються в темі (реченні). Між темою обговорення й визначенням повинен бути зрозумілий логічний зв’язок.

Як правило, учасники парламентських дебатів досить широко використовують як практичні, так і філософські аргументи в підтримку своєї позиції (комбінація дебатів Лінкольна – Дугласа й політичних дебатів). Учасники цих дебатів можуть переривати один одного невеликими зауваженнями, що містять спростування будь-якого аспекту виступу опонента.

Програма дебатів Карла Поппера. Ця програма являє собою комбінацію дебатів Лінкольна – Дугласа й політичних. Цей тип дебатів призначений для розвитку навичок роботи в командах з трьох осіб у кожній, щоб студенти працювали разом як над підготовкою до дебатів, так і на самих дебатах. Програма дебатів Карла Поппера виникла як програма, що розвиває вміння міркувати й критично мислити. Програма має свій стиль, близький до стилю політичних дебатів, де студенти вчаться обговорювати проблеми, аналізувати проблеми з різних поглядів, визначати можливі шляхи (стратегії) їх вирішення. У цьому полягає мета програми дебатів Карла Поппера – залучати студентів до обговорення проблем і планування рішень, а не просто до дискусії.

Власний досвід роботи та аналіз методичної літератури дають змогу стверджувати, що в процесі вивчення іноземної мови можна використовувати дебати не лише як форму заняття, що потребує високого рівня володіння мовою та серйозної попередньої підготовки, а й окремі елементи цієї технології. Доречним є застосування на заняттях так званих “модифікованих” дебатів, у які внесені деякі зміни щодо правил, що дає змогу залучити до роботи всю групу. У модифікованих дебатах можлива зміна регламенту, збільшення кількості гравців у командах, допускаються запитання з аудиторії, організуються “групи підтримки”, обговорення проблеми продовжується після гри тощо.

Зупинимось на декількох основних елементах так званих “модифікованих” дебатів.

1. Вибір теми. Вона формулюється у вигляді твердження, наприклад: “Технічний прогрес веде до загибелі цивілізації”. Обираючи тему, необхідно враховувати вимоги, згідно з якими тема повинна: провокувати інтерес, зачіпаючи значущі для учасників дискусії проблеми; бути збалансованою й давати однакові можливості командам у наведенні якісних аргументів; мати чітке формулювання; стимулювати дослідну роботу; мати позитивне формулювання для сторони, яка стверджує.

Тобто на підготовчому етапі студенти повинні не тільки глибоко вивчити й ретельно опрацювати зміст запропонованої для гри теми, а й скласти кейси (систему аргументів) як для тієї команди, що стверджує будь-яке положення, так і для тієї, що його заперечує, оскільки жеребкування команд здійснюється незадовго до початку самої гри. При цьому для кожної сторони детально продумується стратегія заперечення, тобто складаються контраргументи на можливі аргументи опонентів, і пропонуються запитання, які сприяють виявленню суперечностей у позиції протилежної сторони.

2. Команда, що підтримує тезу. У дебатах спікери команди, які стверджують, намагаються переконати суддів у правильності своїх позицій.

3. Сторона, що заперечує. Спікери хочуть довести судді, що позиція сторони, яка стверджує, неправильна, або що їхня інтерпретація теми й аргументація своєї позиції має недоліки.

4. Аргументи. За допомогою аргументації ви зможете переконати суддю, що ваша позиція з теми – найкраща. Тобто ви дасте судді підстави повірити, що ваша позиція правильна. Аргументи можуть бути або слабкими, або сильними. Судді захочуть побачити, що ви продумували аргументи, враховуючи обидві точки зору на конкретну тему, і що ваші аргументи можуть витримати атаку опонентів.

5. Підтримка й докази. Разом з аргументами учасники дебатів повинні надати судді свідчення (цитати, факти, статистичні дані), що підтверджують їхню позицію. У дебатах свідчення добуваються шляхом дослідження. В основному це думки експертів.

6. Перехресні запитання. Дебати надають кожному учасникові можливість відповідати на запитання спікера-опонента. Раунд запитань спікера однієї команди й відповідей спікера іншої називається “перехресними запитаннями”. Запитання можуть бути використані як для роз’яснення позиції, так і для виявлення потенційних помилок супротивника. Отримана в ході перехресних запитань інформація може бути використана у виступах наступних спікерів.

7. Рішення суддів. Після того, як судді вислухають аргументи обох сторін із приводу теми, вони заповнюють суддівські протоколи, у яких фіксують рішення про те, якій команді надано перевагу за результатами дебатів (аргументи й спосіб доказу якої були більш переконливими).

Продуктивними на уроках іноземної мови є й інші формати дебатів: експрес-дебати, дебати як форма роботи з письмовим або усним текстом, “швидкісні” дебати тощо.

Експрес-дебати – це дебати, підготовка до яких зведена до мінімуму. Обговорення проводяться на основі матеріалу підручника або роздаткового матеріалу й тісно переплітаються з дебатами як формою роботи з текстом. Прикладом може бути обговорення теми “*Sport damages our health*” після прочитання тематичного тексту.

Наведемо інші приклади з власного досвіду роботи.

Teacher: Throughout the history of mankind the man tried to answer the question what love is. And still nowadays we don't have any perfect definition. Maybe today we'll manage to find the right answer. So, give your ideas, please. What is love for you?

S1. Love for me is the unity of soul and ideas. It keeps us from being unhappy. I think, the true love is when people respect each other, when man and woman try to understand each other and when the boy loves the girl he must not be afraid to say “I love you”.

S2. It's common knowledge that love is a universal language which is understandable to all people living on the Earth. It's a tender and perfect bridge.

S3. It seems to me, that love is like the arrow that strikes into the heart. Sometimes love is sweet like honey, but very often it is bitter and unhappy. Love is an interesting game and we are toys in it, but people cannot live without love.

Teacher: HIV infected children should study at special schools.

S1. Yes, I agree with it, because children don't realize that this disease is very dangerous for other people and accidentally can infect somebody.

S2. I don't agree with previous speaker, but I think that infected people should study at special schools, because they need medical help and special conditions.

Teacher: Are all inventions useful or harmful for mankind?

S1. To our mind such inventions as computers, planes, cars, space stations, radio, TV sets improved our life, changed our way of life for the better. These inventions are useful.

S2. We are sure that such inventions as chemicals, bombs, nuclear weapons may cause pollution, danger, death.

Teacher: The XXth century has given us plenty of things that improve our lives. Which is the most important and useful invention from your point of view?

S1. I think a mobile phone is an important invention. It is used by millions of people. It has changed the way we communicate. It is very convenient. As for me, I can't imagine my activities without a mobile phone.

S2. To my mind a computer is a very useful invention. They have changed the way we live. We can find a lot of information in it. We can use a computer to write a letter, to design a house, to send messages. As for me, I use my computer very often.

На початку навчального року можна запропонувати такі завдання: “Що впливає на стосунки у родині та з друзями? Як їх покращити?”, “Перспективи розвитку мого міста та університету”, “Чи впливає імідж викладача на формування Вашої особистості?”.

Вивчаючи тему “Вибір професії”, можна використати таке завдання: If you took a doctor from the 19th century and put her in a modern operating theatre, she would have no idea what to do, but if you put a teacher from the 19th century into a modern classroom she would be able to carry on teaching without pause. Give your reasons.

На початку будь-якого заняття можна запропонувати такі завдання для обговорення у формі міні-дебатів:

1. Your problem is your best friend. Recently she's had various problems in her life and is always ringing you up to pour her troubles into your sympathetic ear. However, you've got rather tired of listening to all this late at night especially when you have to get up early next day. Besides, you don't feel you can really help as she doesn't seem to listen to your advice and you're just getting depressed yourself. What can you do?

2. Your problem is your daughter. She goes to a school where the other children and their families all have a lot more money than you do. She has started to be upset about this and has refused to have anything second hand. She needs a new tennis racket and says she'd rather not play tennis than have a cheap or second-hand one. You just don't have the money for a good quality one and don't know what to do.

Висновки. Отже, дебати якнайповніше передбачають всебічне опрацювання будь-якої теми, формування критичного мислення, уміння відстоювати свою думку, вчаться толерантно ставитися до іншого погляду на проблему. Вони є універсальними за своїм характером, оскільки можуть бути наповнені будь-яким змістом та є одним із способів розвитку іншомовної комунікативної компетентності, з одного боку, і навичок соціальної взаємодії – з іншого.

Література

1. Мартинюк В.А. Ефективне використання новітніх технологій – необхідний чинник процесу творення інтерактивного проекту / В.А. Мартинюк // Інтернет, освіта і наука : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., 10–14 жовт. 2006 р. – Вінниця, 2006. – Т. 1. – С. 109.

2. Методические рекомендации по классификации методов активного обучения. – К., 1982. – 15 с.

3. Пометун О. До досвіду впровадження інтерактивних технологій [Електронний ресурс] / О. Пометун // Вісник шкільних обмінів. – Режим доступу: <http://www.visnyk.iatp.org.ua>.